

Ewa Rogowska-Cybulska
Uniwersytet Gdański

O *NOWO/NARODZONYM* CHRYSTUSIE UWAGI ORTOGRAFICZNE

Pisownię wyrażenia *nowo/narodzony* reguluje punkt 24. [134.] PWN-owskich *Zasad pisowni*, poświęcony zapisywaniu wyrażen, których pierwszy człon jest przysłówkiem, a drugi – imiesłowem odmiennym lub przymiotnikiem określanym przez ten przysówek. Na jego mocy:

Wyrażenia, w których pierwszy człon jest przysłówkiem, a drugi jest imiesłowem odmiennym lub przymiotnikiem określanym przez ten przysówek, traktuje się jako zestawienia i pisze rozdzielnie (WSO 2010).

W świetle tej reguły połączenie *nowo narodzony* powinnyśmy bez wahania napisać osobno.

W praktyce jednak pisownia tego typu zestawień może sprawiać użytkownikom pisanej odmiany języka polskiego kłopoty. Najczęściej wątpliwości piszących wynikają z trudności związanych z odróżnieniem połączeń, których pierwszym komponentem jest przysówek utworzony sufiksem *-o*, od zawierających interfiks *-o* – przymiotników złożonych z członów nierównorzędnych, pisanych łącznie, typu *małokaloryczny* ‘o małej ilości kalorii’ czy *wysokospecjalistyczny* ‘specjalistyczny w wysokim stopniu’. Oprócz homonimiczności morfemu *-o(-)* istotną przyczyną tych pisownianych problemów jest to, że w polskim słowotwórstwie „przymiotnik złożony przyjmuje ten sufiks, za pomocą którego tworzy się przymiotnik prosty”¹, np. *niskociśnieniowy* ‘przystosowany tylko do niskiego ciśnienia’ jak *ciśnieniowy* ‘związany z ciśnieniem’, *nowomodny* ‘związany z nową (najnowszą) modą’ jak *modny* ‘związany z modą’, *pełnomorski* ‘związany z pełnym morzem’ jak *morski* ‘związany z morzem’. Niekiedy różnice między połączeniem przysówka i przymiotnika a przymiotnikiem złożonym są bardzo subtelne, czego świadectwem jest m.in. pytanie zadane internetowej poradni

¹ K. Kallas *Przymiotnik*, w: *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, pod red. R. Grzegorzczkovej, R. Laskowskiego, H. Wróbla, Warszawa 1998, s. 519.

językowej Uniwersytetu Śląskiego i odpowiedź na nie udzielona przez Aldonę Skudrzyk:

Dlaczego *trupio błady* piszemy rozdzielnie, a *ziemistobłady* łącznie?

Mimo podobieństwa zewnętrznego tych konstrukcji widać w nich także pewne różnice, akurat takie, które decydują o zapisie: *ziemistobłady* to ‘błady o odcieniu ziemistym’ (przymiotnik złożony z członów nierównorzędnych), a *trupio błady* to ‘błady jak trup’ (zestawienie, w którym pierwszy człon jest przysłówkiem, a drugi przymiotnikiem określanym przez ten przysłówek).

Chociaż słowniki notują także przysłówek *ziemisto* jako osobne hasło, pewnie rzadko bywa on używany. O ile można wyobrazić sobie użycie przysłówka *trupio* (por. – *Jak wyglądam?* – *Jakoś tak trupio*), o tyle użycie w tym miejscu *ziemisto* jest mniej przekonujące, bo mniej prawdopodobne².

Również cząstka *nowo-* bywa pierwszym członem przymiotników złożonych; wskazuje ona wówczas na nowość tego, co nazwane jest drugim członem, np. *nowobogacka rodzina*, *bal noworoczny*, albo na nową lub późniejszą odmianę tego, co nazwane jest drugim członem, np. *nowotestamentowe przypowieści*, *język nowogrecki* (ISJP). W wypadku wyrażenia *nowo/narodzony* samodzielność składniowa komponentu *nowo* nie powinna wprawdzie budzić wątpliwości, ponieważ człon *narodzony* nie jest przymiotnikiem, lecz imiesłowem przymiotnikowym biernym, jednak wielu użytkowników polszczyzny myli imiesłowy z przymiotnikami. Taką hipotezę na temat przyczyn częstej w uzusie łącznej pisowni przysłówka *nowo* z imiesłowami przymiotnikowymi stawia Maciej Malinowski w swym 89. internetowym felietonie z cyklu *Polszczyzna łatwizna*, por.:

Jak by Państwo napisali:

- sklep nowootwarty czy sklep nowo otwarty?
- nowomianowany dyrektor czy nowo mianowany dyrektor?
- nowozatrudniony pracownik czy nowo zatrudniony pracownik?

Zdaje się, że postawiliby Państwo na pisownię łączną nowootwarty, nowomianowany, nowozatrudniony, bo przecież mają Państwo zakodowane w pamięci, że nie z przymiotnikami (jaki?) pisze się łącznie. Niestety, nie mieliby Państwo racji...

Dlaczego? Dlatego, że przytoczone wyrazy nie są przymiotnikami, lecz wyrażeniami, których człon pierwszy jest przysłówkiem (nowo), a drugi

² UŚ, http://www.poradniajezykowa.us.edu.pl/index.php?action=baza_archiwum [data dodania 21.03.2015, data dostępu 22.03.2015].

imiesłowem przymiotnikowym określanym przez ten przysłówek (otwarty, mianowany, zatrudniony)³.

Także poczucie przysłówkowości komponentu *nowo* może być wśród użytkowników języka polskiego osłabione, gdyż zakres użycia przysłówka *nowo* jest we współczesnej polszczyźnie ograniczony do połączeń z imiesłowami przymiotnikowymi; nie tworzy on związków z innymi formami czasowników. Już w *Słowniku języka polskiego* pod red. W. Doroszewskiego znaczenie ‘niedawno, świeżo, dopiero co’ przysłówka *nowo* zostało zilustrowane tylko przykładami konstrukcji z imiesłowami⁴; w przytoczonych cytatach z utworów literackich pojawiły się kolokacje *nowo zbudowany most pontonowy*, *nowo odkryty łód* i *nowo mianowany minister*, a jako luźne połączenia podano dodatkowo wyrażenia: *Nowo kreowany, obrany, wybrany. Nowo powstający, utworzony, wzniesiony, założony. Nowo przybywający, wstępujący*.

Uwagę, że przysłówek *nowo* występuje „zwykle w połączeniu z imiesłowem przymiotnikowym” zamieszczają *Słownik języka polskiego* pod red. M. Szymczaka (SJPSz), *Słownik współczesnego języka polskiego* pod red. B. Dunaja (SWJP) i *Uniwersalny słownik języka polskiego* pod red. S. Dubisza (USJP).

Ograniczenie łączliwości przysłówka *nowo* do konstrukcji z imiesłowami przymiotnikowymi biernymi i czynnymi oraz wyrazami typu *pożółkły* stwierdza *Inny słownik języka polskiego*, gdzie w haśle poświęconym temu wyrazowi czytamy: „Słowem *nowo* poprzedzamy imiesłów przymiotnikowy, aby zaznaczyć, że nazywa on czynność, którą wykonano niedawno, lub stan, który niedawno zaczął istnieć. *Otrzymałem pokój w nowo odrestaurowanej części gmachu... .. nowo wybrany prezydent... ..nowo powstające osiedla... ..Takiemu wrażeniu ulegają nowo przybyli*” (ISJP).

W internetowym *Wielkim słowniku języka polskiego* definicji przysłówka *nowo* ‘tak, że upłynęło niewiele czasu od momentu danego zdarzenia’ towarzyszy nawet informacja składniowa, że łączy się on tylko z imiesłowami biernymi, o czym zdają się świadczyć przytoczone kolokacje: *nowo mianowany, narodzony, odkryty, otwarty, poślubiony, poznany, przyjęty, wybudowany, wydany, wyprodukowany, zakupiony, zbudowany, założony* (<http://www.wsjp.pl/>). Ten opis właściwości składniowych przysłówka *nowo*, zbyt wąski w świetle przykładów jego połączeń również z imiesłowami przymiotnikowymi czynnymi i dawnymi

³ <http://przelom.pl/14407-sklep-nowo-otwarty-nie-nowootwarty-dom-wolno-stojacy-nie-wolnostojacy-ale-zestaw-glosnomowiacy.html> [data dodania 30.03.2011, data dostępu 27.04.2015].

⁴ Połączenie z formą osobową rejestruje ten słownik tylko dla znaczenia ‘w nowy sposób, inaczej niż dotychczas; od nowa’: *Kiedym raz pierwszy zanucił, to mi się zdało, żem cały raj nowo ubarwił, ze snu ocucił i ziemi nowy darował kwiat* (z *Poezji* M. Romanowskiego). Dziś w tym znaczeniu funkcjonuje wyrażenie przysłówkowe *na nowo*.

imiesłowami czynnymi czasu przeszłego, podanych w *Innym słowniku języka polskiego*, odzwierciedla jednak jego statystycznie najistotniejszą łączliwość: z imiesłowami przymiotnikowymi biernymi, tak właśnie jak w wypadku konstrukcji *nowo/narodzony*.

Niewchodzenie przysłówka *nowo* w związki składniowe z innymi niż imiesłowy przymiotnikowe formami czasownika również może usprawiedliwiać pewne wahania użytkowników polszczyzny co do rozdzielnej bądź łącznej pisowni połączenia *nowo/narodzony*. Możliwe też, że właśnie specyficzna sytuacja składniowa przysłówka *nowo* była przyczyną obowiązywania w latach 1936–1956 w polskiej ortografii zasady jego łącznej pisowni z imiesłowami przymiotnikowymi, o czym pisze Maciej Malinowski we wspomnianym wyżej internetowym felietonie poświęconym pisowni tego typu wyrażen, por.:

Okazuje się, że kiedyś pisało się omawiane wyrażenia... łącznie, czyli nowootwarty, nowopowstały, nowoprzyjęty itp. Zapis taki zatwierdzony był przez Komitet Ortograficzny Polskiej Akademii Umiejętności w uchwale z 21 kwietnia 1936 r. i obowiązywał przez 20 lat. Dopiero w 1956 r. postanowiono, że skoro piszemy: daleko idący, świeżo malowany, ogólnie przyjęty itp., to to samo powinno dotyczyć wyrażen nowo otwarty, nowo powstały, nowo przyjęty itp.⁵

Współczesne słowniki ogólne języka polskiego i wydawnictwa poprawnościowe nie pozostawiają jednak wątpliwości, że wyrażenie *nowo narodzony* – zgodnie ze wspomnianym na wstępie 24. [134.] punktem *Zasad pisowni* – powinno się pisać rozłącznie.

Taką pisownię rejestruje przede wszystkim *Wielki słownik ortograficzny* (WSO 2010), a we frazeologizmie (*czuć się*) *jak nowo narodzone dziecko (dziecię)/jak nowo narodzony* ‘rzeński, świeży i pełny sił’ również słowniki ogólne języka polskiego, m.in. SJPSz, SWJP, USJP i ISJP.

Reguła 24. [134.] *Zasad pisowni* opatrzona została jednak następującą uwagą:

Niektóre wyrażenia tego typu scaliły się i traktowane są jako wyrazy pisane łącznie. Oznacza to, że składniki tych połączeń nie wykazują już doraźnej cechy obiektu, do którego się odnoszą, lecz — niekiedy ze zmianą znaczenia — stanowią o jego trwałej właściwości (WSO 2010).

Uwagę tę zilustrowano następującymi przykładami wyrażen, dla których w pewnych znaczeniach właściwa jest pisownia łączna: *dalekowiedzący, krótko-*

⁵ <http://przelom.pl/14407-sklep-nowo-otwarty-nie-nowootwarty-dom-wolno-stojacy-nie-wolnostojacy-ale-zestaw-glosnomowiacy.html> [data dodania 30.03.2011, data dostępu 27.04.2015].

widzący (o kimś z wadą wzroku), *jasnowidzący* (= jasnowidz), ale: *jasno widzący skutki swego postępowania*, *klej szybkoschnący*, ale: *szybko schnąca tkanina*, *płyta długogrająca* (= longplay), ale: *długo grająca orkiestra*, *slabowidzący*, *slabosłyszący* (= schorzenia), ale: *kierowca słabo widzący drogę*, *uczeń słabo słyszący odpowiedź*, *średnioroczny* (= obliczony w skali roku), ale: *średnio roczny pobyt za granicą* (= trwający około jednego roku), *wszystkowidzący* (= bystry), ale: *wszystko widzący (wokół siebie)*, *wszystkowiedzący* (= mądry), ale: *wszystko wiedzący (o czymś)*, *zestaw głośnomówiący*, ale: *głośno mówiący nauczyciel*. Choć wyliczenie to zostało poprzedzone skrótem *np.*, świadczącym o niewyczerpaniu listy wyjątków od ogólnej zasady, wydawałoby się, że wśród połączeń tego typu nie powinno być takich, które zaczynają się od *nowo-*. Znaczenie ‘niedawno, świeżo, dopiero co’ (SJPD), jakie ma we współczesnej polszczyźnie przysłówek *nowo*, powinno wykluczać, by zestawienia, których jest on pierwszym komponentem, stanowiły o trwałej właściwości obiektu, do którego się odnoszą. Przysłówek *nowo* ‘niedawno’ w połączeniu z imiesłowami przymiotnikowymi zawsze przecież powinien wykazywać doraźną cechę obiektu, a w związku z tym zawsze należałoby go pisać osobno z występującym po nim imiesłowem.

Okazuje się jednak, że dla połączenia *nowo narodzony* w jednym z jego użyć – w odniesieniu do Jezusa Chrystusa – w Internetowej Poradni Językowej PWN-u zaakceptowano pisownię łączną. Oto treść pytania skierowanego do PWN-owskiej poradni 8 grudnia 2004 r. przez internautę o inicjałach StP:

W Internecie napisałem: „Życzę łask Bożych od nowonarodzonego Dziecięcia”. Za pisownię *nowonarodzony* zbesztano mnie, powołując się na słownik ortograficzny. Tymczasem w tym przykładzie widać wyraźnie, że piszący nie ma zamiaru określać kogoś jako dopiero co narodzonego; że jest to raczej jakby tytuł obecnego Jezusa. Internetowa wyszukiwarka znalazła mi 3520 stron ze słowem *nowonarodzony*, często w podobnym kontekście. Co o tym myśleć, jak pisać?⁶

Pytającemu odpowiedział Jan Grzenia:

Z przedstawioną interpretacją znaczenia się zgadzam, bo wyrażenie *nowo narodzony* w odniesieniu do Chrystusa nie może oznaczać cechy doraźnej, lecz tylko trwałą właściwość (co ujął Pan słowami *jakby tytuł*), a to uzasadnia pisownię łączną. Proszę sprawdzić treść reguły [134.] Wielkiego słownika ortograficznego PWN.

⁶ PWN, <http://sjp.pwn.pl/poradnia/lista/pisownia;1;58.html> [data dodania 8.12.2004, data dostępu 27.04.2015].

Wniosek: piszmy o *nowo narodzonym dziecku*, ale o *nowonarodzonym Dzieciąciu*⁷.

Niecały rok później tym samym problemem zajęła się także Poradnia Językowa Uniwersytetu Śląskiego. 22 listopada 2005 r. trafiło do niej pytanie:

Jaka jest właściwa pisownia wyrażenia *nowonarodzone* (czy *nowo narodzone*) Dziecię, jeśli mam na myśli Chrystusa?⁸

Odpowiedziała na nie Katarzyna Wyrwas, powołując się na cytowaną wyżej argumentację Jana Grzeni, por.:

Wyrażenia, w których pierwszy człon jest przysłówkiem, a drugi jest imiesłowem odmiennym lub przymiotnikiem określanym przez ten przysłówek, traktuje się jako zestawienia i pisze rozdzielnie, poprawnie zatem piszemy *nowo narodzony* (zob. *Wielki słownik ortograficzny PWN* pod red. E. Polańskiego, reguła 134). Zgodnie jednak z opinią dra Jana Grzeni, która mnie w pełni przekonuje, «wyrażenie *nowo narodzony* w odniesieniu do Chrystusa nie może oznaczać cechy doraźnej, lecz tylko trwałą właściwość (...), a to uzasadnia pisownię łączną. (...) Wniosek: piszmy o *nowo narodzonym dziecku*, ale o *nowonarodzonym Dzieciąciu*»⁹.

Zalecenie łącznej pisowni wyrażenia *nowonarodzony Chrystus* upowszechnia też w Internecie Maciej Malinowski, por.:

Wyjątkowo należy pisać *nowo narodzone dziecko*, ale: *nowonarodzone Dziecię* w odniesieniu do Chrystusa (używa się też samego słowa *Nowonarodzony* pisanego od wielkiej litery), ponieważ w tym wypadku nie chodzi dosłownie o kogoś co dopiero co narodzonego (choć tak się co roku dzieje), lecz o stałą właściwość, cechę, przymioty Jezusa¹⁰.

W 2011 r. łącznie zapisane wyrażenie *Nowonarodzony* trafiło do *Pisowni słownictwa religijnego*¹¹ jako ilustracja zasady dotyczącej pisowni wielką literą jednowyrazowych określeń Boga, por.:

⁷ Tamże.

⁸ UŚ, http://www.poradniajezykowa.us.edu.pl/index.php?action=baza_archiwum [data dodania 8.12.2004, data dostępu 22.11.2005].

⁹ Tamże.

¹⁰ <http://przelom.pl/14407-sklep-nowo-otwarty-nie-nowootwarty-dom-wolno-stojacy-nie-wolnostojacy-ale-zestaw-glosnomowiacy.html> [data dodania 30.03.2011, data dostępu 27.04.2015].

¹¹ *Zasady pisowni słownictwa religijnego* pod red. R. Przybylskiej i W. Przyczyny (Tarnów 2004) nie rejestrują tego wyrazu.

Jednowyrazowe określenia Boga i Maryi zapisujemy wielką literą, np. *Trójjedyny, Opatrzność, Ojciec* (= *Bóg*), *Stwórca, Mesjasz, Dzieciątko* (= *Jezus*), *Syn* (= *Jezus*), *Nowonarodzony* (= *Jezus*, ale: *nowo narodzone dziecko*) [...] ¹².

Zwolennicy łącznej pisowni wyrażenia *nowonarodzony Chrystus* jako przewidzianego w uwadze do 134. reguły *Zasad pisowni* wyjątku od rozdzielnej pisowni tego typu połączeń opisują cechę Chrystusa nazwaną złożeniem *nowonarodzony* jako trwałą i przeciwstawiają ją doraźności tak samo nazwanej cechy odnoszonej do „zwykłych” dzieci.

Wydaje się jednak, że charakter właściwości Chrystusa nazywanej wyrażeniem *nowo/narodzony* jest bardziej złożony, niż ujmują to zwolennicy łącznej pisowni tego wyrażenia.

Po pierwsze, również w stosunku do Chrystusa połączenie *nowo/narodzony* nie jest jednoznaczne. Używa się go co najmniej w dwu odniesieniach czasowych. Pierwsze z nich, łatwiejsze do oddania w ortografii, dotyczy historycznego momentu narodzin Chrystusa. Gdy wracamy dziś do Chwili Narodzin przedstawionej w Biblii oraz w opartych na niej opisach homiletycznych, relacjach literackich czy przedstawieniach malarskich, za właściwy należy uznać zapis rozłączny.

Poprawny jest więc przede wszystkim taki zapis zastosowany w Biblii Tysiąclecia we fragmencie Ewangelii św. Mateusza dotyczącym przybycia Trzech Króli (Mt 2,1-2), por.:

Gdy zaś Jezus narodził się w Betlejem w Judei za panowania króla Heroda, oto Mędrcy ze Wschodu przybyli do Jerozolimy i pytali: «Gdzie jest nowo narodzony król żydowski? Ujrzeliśmy bowiem jego gwiazdę na Wschodzie i przybyliśmy oddać mu pokłon» ¹³.

Prawidłowo również użyto pisowni rozdzielnej m.in. w następujących tekstach nawiązujących – apologetycznie lub polemicznie – do Ewangelii św. Mateusza lub innych wydarzeń z dzieciństwa Jezusa, por.:

Ewangelia św. Mateusza mówi o Magach lub – według innych tłumaczeń – Mędrcach ze Wschodu, którzy idąc za gwiazdą przybyli do Jerozolimy i Betlejem, szukając nowo narodzonego króla żydowskiego ¹⁴.

¹² R. Przybylska, W. Przyczyna, *Pisownia słownictwa religijnego*, Tarnów 2011, s. 11.

¹³ Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych, opracował zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tyńieckich, wyd. 3. Popr., Wydawnictwo Pallotinum. Poznań – Warszawa 1988, s. 1126.

¹⁴ http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x17369/uroczystosc-objawienia-panskiego-trzech-kroli/ [data dostępu 28.04.2015].

Tradycja bożonarodzeniowa rozpowszechniona od Ameryki Południowej przez wschodnią Europę po Azję głosi, że trzej królowie czy też mędrcy przynieśli nowo narodzonemu Jezusowi cenne dary. Czy przekaz ten, spopularyzowany przez szopki, pokrywa się z prawdą?¹⁵

Autor nie uwzględnił faktu, że w tych warunkach Herod raczej zapomniałby o jakiegokolwiek obawie przed nowo narodziłym królem-konkurentem i zajęłby się obroną przed całkiem wyrośniętymi królami¹⁶.

Rzeź niewiątek była spowodowana strachem króla Heroda przed nowo narodziłym Królem Żydowskim¹⁷.

Ponad dwa tysiące lat temu, w Betlejem, objawiła się światu zbawcza łaskawość Boga w nowo narodziłym Dzieciątku¹⁸.

Słusznie też rozdzielnie zapisano w Wikipedii tytuł obrazu Georges'a de La Toura, ukazującego Dziecię Jezus z Maryją i św. Anną, por.:

Nowo narodziły lub Narodziny (fr. *Le Nouveau-né*) – obraz francuskiego malarza Georges'a de La Toura, datowany na lata 40. XVII wieku. [...] Chociaż postacie na obrazie nie mają aureol (co jest typowe dla La Toura) ani żadnych innych atrybutów, często obraz interpretuje się jako scenę Bożego Narodzenia. Niemowlę byłoby wówczas małym Jezusem, trzymanym przez Matkę. Drugą kobietą byłaby zapewne św. Anna, siedząca bokiem do patrzącego¹⁹.

Jako błędne musimy natomiast ocenić w tego typu kontekstach zapisy łączne, m.in. następujące:

Święty Mateusz w swojej Ewangelii informuje, że po narodzinach Jezusa przybyli do Jerozolimy Mędrcy ze Wschodu (Mt 2.1-2). Szukali nowonarodzonego Króla żydowskiego, którego narodziny wskazała im gwiazda. [...] Była to długa i męcząca podróż. Jej celem był dom, gdzie znajdowała się Maryja i nowonarodzony Chrystus²⁰.

¹⁵ <http://wol.jw.org/pl/wol/d/r12/lp-p/2009892> [data dostępu 28.04.2015].

¹⁶ http://www.opoka.org.pl/biblioteka/V/VBN/trzej_krolowie2.html# [data dostępu 28.04.2015].

¹⁷ <http://adonai.pl/zrodelko/?choice=2&action=8050am&action=5350&poffset=101> [data dostępu 28.04.2015].

¹⁸ <http://www.currenda.diecezja.tarnow.pl/archiwum/2005/05-01/art-04.php> [data dostępu 28.04.2015].

¹⁹ http://pl.wikipedia.org/wiki/Nowo_narodzony [data dostępu 28.04.2015].

²⁰ <http://pldocz.com/doc/112970/ethan-frome> [data dostępu 28.04.2015].

Pierwsza tajemnica jest triumfem nowonarodzonego Króla, któremu już przez anioła wezwani pasterze pokłon oddali, a następnie Mędrcy powołani przez samego Boga²¹.

Po drugie, wyrażenie *nowo/narodzony* może się odnosić do Chrystusa wspomnianego z okazji świąt Bożego Narodzenia ze względu na współcześnie przyzwaną tajemnicę Jego Narodzin. Znaczenie to ilustrują m.in. następujące użycia tej konstrukcji:

Kłękając razem z Wami w te kolejne Świąta przed nowo narodzonym Królem, pragniemy dziękować Mu za wszystkie łaski okazane nam w mijającym roku, a zwłaszcza za każdego z Was, za Waszą przyjaźń i wierność²².

W Wigilię adorujemy nowo narodzonego Jezusa i jego Matkę, gdzieś na marginesie tylko zauważając, że towarzyszy im niejaki Józef, mężczyzna, który zaopiekował się ciężarną kobietą w dramatycznym momencie jej życia²³.

Tradycyjnie jak co roku w wigilię Bożego Narodzenia o godz. 21.00 pod przewodnictwem ks. Proboszcza Marka Jarząbka, została odprawiona Msza św. zwaną „Pasterką” dla dzieci oraz osób starszych i chorych. Dzieci przybywając do naszej parafialnej świątyni przebrane w stroje postaci z betlejemskiej szopy, uroczystą Eucharystia i śpiewem witały nowo narodzonego Jezusa²⁴.

Szopka w kościele w Jabłonnie jaką obecnie znamy, ma krótką historię, ponieważ pierwsza makieta, powstała w 2010 roku. W odróżnieniu od innych szopek, scenografia naszej makiety umiejscowiona jest w czasach starożytnego Izraela. Celem autorów była chęć przedstawienia realiów sprzed 2000 lat, dlatego możemy spotkać tamtejsze budownictwo, natomiast sama scena narodzin jest umiejscowiona w grotcie. Pielgrzymując do nowo narodzonego Jezusa, chcąc mu oddać pokłon, stajemy się niejako uczestnikami tamtych wydarzeń, wchodząc w głąb makiety wraz

²¹ http://ruda_parafianin.republika.pl/rok/r20/60.htm [data dostępu 28.04.2015].

²² http://intronizacja.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=333%3Azyczenianoworoczne&catid=35&Itemid=67 [data dostępu 28.04.2015].

²³ <https://pl-pl.facebook.com/FundacjaFeminoteka/posts/10202926528263759> [data dostępu 28.04.2015].

²⁴ <http://www.parafia.wlodek.pl/wspolne-kolendowanie-w-ii-dzien-swiat/> [data dostępu 28.04.2015].

z innymi pasterzami i królami ze wschodu. Jest to możliwe, dzięki dioramicznej konstrukcji makiety²⁵.

Ta sama perspektywa czasowa – współczesne przeżywanie Narodzin sprzed ponad dwu tysięcy lat – występuje również w życzeniach bożonarodzeniowych zawierających frazę *niech nowo/narodzony Jezus/Chrystus/Pan Jezus /Pan / Król...* lub inne sformułowania o podobnej treści, por.:

Niech nowo narodzony Pan Jezus obdarzy wszystkich / obfitością swoich darów i pozwole dzielić się Dobrą Nowiną / z każdym napotkanym człowiekiem, / okazując mu życzliwość i dobroć serca²⁶.

Niech Nowonarodzony Chrystus będzie Waszą radością i pomocą w odkrywaniu dobra i piękna we wszystkim tym, co zwyczajne, codzienne – naszym życiu. Ze świątecznymi życzeniami, / Rejs²⁷.

Niech dary radości i pokoju, które przynosi światu nowo narodzone dziecie wypełniają całe święta i wszystkie dni nowego roku²⁸.

23.12.2013 – Życzę, by Nowonarodzony Jezus – każdego dnia rodził się z miłością w naszych Sercach! Z darem modlitwy – s. Bernarda²⁹.

To do tego typu użyć odnoszą się przywołane wyżej zalecenia łącznej pisowni połączenia *nowonarodzony*, zamieszczone na stronach internetowych poświęconych poprawności językowej. Właśnie w kontekstach tego typu ma się ujawniać trwałość cechy *nowo/narodzonego* Chrystusa przeciwstawiona doraźności tej samej cechy w sytuacji innych dzieci. Jedynie Maciej Malinowski, napisawszy, że nie należy traktować tej właściwości Chrystusa dosłownie, dodaje zastrzeżenie: *choć tak się co roku dzieje*³⁰, zauważa tu zatem pewien paradoks. Przeciwi-

²⁵ http://www.parafiajablonna.info/index.php?option=com_content&view=article&id=29&Itemid=31 [data dostępu 28.04.2015].

²⁶ <http://mkarwan.salon24.pl/62815,najserdeczniejsze-zyczenia> [data dostępu 28.04.2015].

²⁷ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=319000988121692&id=199086943458774&stream_ref=5 [data dostępu 28.04.2015].

²⁸ <http://zyczenia-boze-narodzenie.humoris.pl/zyczenia-sms/2985/niech-dary-radości-i-pokoju-które-przynosi-swiatu-nowo-narodzone-dziecie-wypełniają> [data dostępu 28.04.2015].

²⁹ <http://www.erm.pl/wiadomosci/651-bozonarodzeniowe-zyczenia> [data dostępu 28.04.2008].

³⁰ <http://przelom.pl/14407-sklep-nowo-otwarty-nie-nowootwarty-dom-wolno-stojacy-nie-wolnostojacy-ale-zestaw-glosnomowiacy.html> [data dodania 30.03.2011, data dostępu 27.04.2015].

stawienie trwałość – dorażność, przeniesione z uwag do 134. reguły *Zasad pisowni*, nie oddaje przecież istoty różnicy między omawianymi użyciami wyrażenia *nowo narodzony Chrystus* a użyciami typu *nowo narodzone dziecko*. Epitet *nowo/narodzony* nie przysługuje Jezusowi Chrystusowi zawsze. Nazywa się Go *nowo/narodzonym* po pierwsze w porządku cyklicznego czasu roku kościelnego, po drugie w porządku osobistego współprzeżywania, w obu wypadkach ze względu na bożonarodzeniową aktualizację – instytucjonalną lub indywidualną – Bożych Narodzin. Wyrażenie *Chrystus nowo/narodzony* ujmuje to wydarzenie nie w czasie historycznym, lecz w czasie świętym i w czasie psychologicznym.

Z podobną w sensie językowym i pozajęzykowym sytuacją mamy do czynienia w wypadku dwu znaczeń wyrażenia *Droga Krzyżowa/droga krzyżowa* i jego dwojakiej pisowni³¹, tym razem małą lub dużą literą. Problem poprawnego zapisu tego połączenia w różnych kontekstach omawiała 2 marca 2011 r. w Internetowej Poradni Językowej Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach Katarzyna Mazur. Na pytanie:

Jak należy pisać wyrażenie *Droga Krzyżowa*? Na przykład w zdaniach: *Wyruszymy w drogę krzyżową z Chrystusem. Każdy musi iść swoją drogą krzyżową. Chrystus miał ciężką Drogę Krzyżową*. Nie wiem, w których przypadkach dużą, a w których małą³².

ekspertka poradni odpowiedziała następująco:

Jeśli mamy na myśli nabożeństwo bądź cykl obrazków/rzeźb wyobrażających pochód Chrystusa na Golgotę lub jeśli używamy tego wyrażenia w znaczeniu przenośnym ('trud, droga usłana cierpieniami'), stosujemy zapis małymi literami, czyli *droga krzyżowa*. Gdy natomiast chodzi o nazwę wydarzenia sprzed prawie dwóch tysięcy lat, kiedy Chrystus kroczył na miejsce ukrzyżowania i poniósł śmierć, napiszemy *Droga Krzyżowa*. Zacytowane przez Panią zdania są poprawne pod względem ortograficznym, przy czym pierwsze mogłoby mieć wariantywny zapis *Wyruszymy w Drogę Krzyżową z Chrystusem* (zaakcentowalibyśmy wówczas nie fakt udziału w nabożeństwie, ale w samym przeżywaniu na nowo zbawczych wydarzeń z początków naszej ery)³³.

³¹ Por. też E. Rogowska-Cybulska, *O semantyce i ortografii wyrażenia DROGA KRZYŻOWA we współczesnej polszczyźnie*, w: *Język – szkoła – religia IV. Księga referatów z konferencji w Pelplinie 3–4 kwietnia 2008*, red. A. Lewińska i M. Chmiel, Pelplin 2009, s. 266–288.

³² UŚ, http://www.poradniajezykowa.us.edu.pl/index.php?action=baza_archiwum [data dodania 2.03.2011, data dostępu 28.04.2015].

³³ Tamże.

Uważam, że przywołaną argumentację dotyczącą pisowni wyrażenia *Droga Krzyżowa/droga krzyżowa* małymi lub dużymi literami można odnieść także do łącznej i/lub rozdzielnej pisowni wyrażenia *nowo/narodzony Chrystus*.

W związku z tym sędzę, że jak intencję oddania współuczestnictwa w Chrystusowej Drodze Krzyżowej lepiej wyraża pisownia wyrażenia *Droga Krzyżowa* wielką literą, tak podkreśleniu współczesnego przeżywania Narodzin Chrystusa lepiej służy podstawowa, rozdzielna pisownia wyrażenia *nowo narodzony*, oddająca właśnie doraźność tej cechy, nie jej trwałość. Akcentuje ona wciąż na nowo podejmowany wysiłek umysłowego i uczuciowego spotkania wiernych z Chrystusem na określonym etapie Jego życia i odwzorowuje ich psychologiczne teraz. Łączna pisownia wyrażenia *nowonarodzony* takich konotacji nie niesie.

Poradnie językowe

<http://poradnia.pwn.pl/> (Poradnia Językowa PWN)

<http://www.poradniajezykowa.us.edu.pl> (Poradnia Językowa Uniwersytetu Śląskiego)

Bibliografia

ISJP – *Inny słownik języka polskiego*, pod red. M. Bańki, Warszawa 2000.

Kallas K., 1998, *Przymiotnik*, w: *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, pod red. R. Grzegorzczakowej, R. Laskowskiego, H. Wróbla, Warszawa, s. 469–523.

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych, opracował zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tynieckich, wyd. 3. Popr., Wydawnictwo Pallotinum. Poznań – Warszawa 1988.

Przybylska R., Przyczyna W., *Pisownia słownictwa religijnego*, Tarnów 2011.

Rogowska-Cybulska E., *O semantyce i ortografii wyrażenia DROGA KRZYŻOWA we współczesnej polszczyźnie*, w: *Język – szkoła – religia IV. Księga referatów z konferencji w Pelplinie 3–4 kwietnia 2008*, red. A. Lewińska i M. Chmiel, Pelplin 2009, s. 266–288.

Wielki słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji polskiej, 2010, red. nauk. oraz opracowanie zasad pisowni i interpunkcji polskiej prof. E. Polański, wyd. 3. popr. i uzupełn., Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.

SJPD – *Słownik języka polskiego*, pod red. W. Doroszewskiego, t. 1–11, Warszawa 1957–1968.

Zasady pisowni słownictwa religijnego pod red. R. Przybylskiej i W. Przyczyzny, Tarnów 2004. Streszczenie

Streszczenie
O nowo/narodzonym Chrystusie uwagi ortograficzne

Artykuł przedstawia problem łącznej lub rozdzielnej pisowni wyrażenia „nowo/narodzony Chrystus”, rozpatrywanego w kontekście reguły dotyczącej pisowni wyrażen, których pierwszym komponentem jest przysłówek, drugim zaś przymiotnik lub imiesłów przymiotnikowy. Autorka opowiada się za rozdzielną pisownią tego wyrażenia.

Summary
**Spelling remarks about an expression *nowo/narodzony Chrystus*
'newly/born Christ'**

The article presents a problem of writing an expression *nowo/narodzony Chrystus* 'newly/born Christ' as one word or as separable words in accordance with the spelling rules concerning writing expressions whose first part is an adverb and the other is a participle described by the adverb. The author recommends separable spelling of this expression.